Szőke György

KOSZTOLÁNYI, A SZEGÉNY KIS BETEG

„. . . Az irodalomtörténet – írja Kosztolányi a műelemzésnek szentelt egyik esszéjében – öncéllá segélyesül, s a gépiesség zakatolásával önmagát dagasztva kattog. Holott csak eszköz az arra, hogy belevilágítsunk vele egy alkotó költő vegykonyhájába(. . .) Az igazi irodalomtörténet pusztán lélektani szövegmagyarázat lehet."[1]

Elemzései során maga Kosztolányi is nemegyszer szembesíti a műveket alkotóik élményvilágával, azokkal az életrajzi tényekkel, melyek valami módon szerepet játszhattak az alkotás folyamatában, a mű születésében. Így tűnik fel neki, hogy kedvenc Shakespeare-je tengernyi hőse között kisgyereket nemigen találunk, s az egyetlen kivétel, a *Vihar* kisfiúja homlokára is a közelgő halál veti rá árnyékát. Kosztolányi nem tekinti ezt véletlennek: mint a tragikus sorsú Hamlet királyfi megformálását, ezt a gyerekalakot is Shakespeare korán elhalt kisfia, Hamnet megidézésével, az író soha nem múló apai gyászával hozza összefüggésbe.[2] Kisfaludy Károly személyes tragédiáját – születésének anyja halála az ára – is műveiből igyekszik kifürkészni. Nem könnyű feladatra vállalkozik, hiszen – maga Kosztolányi említi – Kisfaludy szándékoltan hallgat róla. S mégis megtalálja, éles szemmel, Kisfaludy *Mohács*-ának Lajos királyában, aki, *„rettenetes sorsú királyunk"*, vele azonos módon veszítette el édesanyját. „Úgy rémlik – írja Kosztolányi –, hogy II. Lajos élete és halála az ő élete és halála. A lélek semmiféle megrázkódtatása nem vész el, csak átalakul, rejtélyesen."[3]

„Minden értékes emlékünk a gyermekkorban van eltemetve, – írja Kosztolányi a *Tavaszi gyász*-ban, 1909-ben. – Akkor látom ezt igazán, mikor néha magamba mélyedek, és ások, ások az évek rétegein, s minél mélyebbre hatolok, annál több aranyat lelek."[4] Próbáljuk meg Kosztolányi örök gyermeki kíváncsiságával nyomon követni két elbeszélésének „szegény kis beteg"-ét.

Kosztolányi, a szegény kis beteg . . . Ha a szokásos kettősponttal választanók el szerzőnk nevét a novella címétől, látszatra talán egzaktabb, az író és kis hőse distanciáját hangsúlyozó elemzést jelölhetnénk vele. A Kosztolányi-novellák valós világának nyomait követve közelítjük inkább a szerzőt és a kis beteget, alapvetően két novella, az 1905-ben írt *Sakk-matt* és az 1912-ben keletkezett *Szegény kis beteg* alapján.

Tükörszobába járok. S száz alakban // másolja halvány képemet a fény, – írja a *Mágia* c. kötetben közölt *Gyülölöm magamat* c. versében. A tükörbe pillantás, ami mondhatni alapélménye Kosztolányinak, a kötet előző versében, az *Arcom a tükörben* címűben, az öngyűlölet mellett az azt állandóan kísérő önsajnálatot is felvillantja: *Ősző alak, szegény árnyékbarátom*, majd verse végén határozottabban is megformálja: *Magamnak árnya, jaj de megsiratlak. – Búcsúzzunk csendesen,* – inti itt magát, s a *Takarodó*-ban is *Az élet arany trombitáján // a búcsúzók dalát fuvom.* Gyermekkorától búcsúzik. A búcsú itt fölharsanó trombitahangja a végtelenig kitartott: minden írásából kihallani a gyermekkor ostinatoszerűen mindig jelen levő, örökös változásaiban minduntalan visszatérő dallamát. Ahogy az *árnyék a falon* is végigkíséri: jóval később majd Esti Kornél alakjában kacsint le reá cinkosan.

[1] KOSZTOLÁNYI Dezső, *Nyelv és lélek.* Bp. 1971. 492.
[2] KOSZTOLÁNYI Dezső, *Egy ég alatt.* Bp. 1975. 26.
[3] KOSZTOLÁNYI Dezső, *Nyelv és lélek.* 493–494.
[4] KOSZTOLÁNYI Dezső, *Álom és ólom.* Bp. 1969. 353.

A *Sakk-matt* és a *Szegény kis beteg* tematikai közelsége – Kiss Ferenc is utal rá[5] – nyilvánvaló. Az öngyűlölet és az önsajnálat elemei – amennyiben egyáltalán szétválaszthatók és megkülönböztethetők – miként verseiben, novelláiban is egybeötvözötten vannak jelen. Ezért nem is kell és nem is lehet valamiféle morális szerzői ítélkezés után kutakodnunk: a két novella ábrázolása a sajnálat és a gyűlölet egymástól el nem választható elemeire épül. „Valóban nehéz lefejteni az álarcot, – írja Rónay László, – nehéz megállapítani, melyik vonás az övé, s melyik a rárakódott, a felvett, az idegen. Igaz, Kosztolányi művészetének épp az az egyik varázsa, ahogy eljátssza önmagát és tükörképét. Hogy ez a hatalmas, robbanó erejű és egészségű fiatalember, aki habzsolja a sikert, fáradt, koravén arccal tekint a világba, retteg a betegségektől, s a legváratlanabb éji órákban rohan az orvosokhoz vélt bajaival. Hogy egyetlen mozdulattal vissza tud röppenni a tovatűnt gyermekségbe, hogy a gyermekszoba perspektívájában mutassa meg az egész világot."[6]

A két novella „tartalmát" tolmácsolni vajmi nehéz. A *Sakk-matt*-ban a nagybeteg gyerekhez házitanítóként egy vele egykorú kisfiút fogadnak. A két gyerek állandóan sakkozik. A játszmákat, a beteg gyerek szüleinek sugallására, a házitanító kisfiú szándékosan sorra elveszti, mígnem föllázad, s csakazértis mattot ad. A *Szegény kis beteg*-ben a már nyolc éve betegen fekvő gyerek állapota tél felé rosszabbodni látszik. Ápolása közben anyja meghűl, s a tüdőgyulladás pár nap után elviszi. A temetési menetet a kis beteg az ablakból szemléli.

Ne feledjük – Kosztolányi ugyan a versekről írja, de elbeszélésekre éppúgy vonatkoztatható –, „a tartalom nem a vers tartalma (...) A vers mivolta az a mód, ahogy megalkotódott, a kifejezés csodája. Ezen a téren a figyelmes vizsgálódás még mindig sok olyan szerény, talán kicsinek és kicsinyesnek tetsző jelenségre bukkanhat, mely sokkal inkább feltárja nekünk a vers titkát, mint a nagyhangú általánosságok."[7]

„A kis beteg már nyolc éve feküdt az ágyban", – indítja a *Szegény kis beteg* c. novelláját Kosztolányi. Aki – felesége által írt életrajzából tudjuk – maga is nyolc éven keresztül volt beteg: „Riadalma, halálfélelme öccse születésével kezdődött. Vidámsága, életöröme nagyapja halála után fesledezett. Tíz éves koráig örökösen betegeskedett. Tíz éves volt, mikor meghalt az imádott nagyapa."[8]

„Szívós, vékonyka teste, – folytatódik a novella, – mindennel dacolt. Az állapota azonban nem fordult se jóra, se rosszra. Ha az orvos esténként megvizsgálta, felállította az ágyban, gyertyát emelt feléje, s a gyertyafény átszűrődött a testén, látni lehetett a vére sápadt vörösségét, mint amikor a tenyerünket a fény felé tartjuk." Kosztolányiné írja az életrajzban Kosztolányi gyerekkori betegségéről: „...vékony volt, sápadt, a füle fehér és áttetsző."[9] Ugyancsak ő közli könyvében Kosztolányinak később, tizenöt éves korában írott naplóját. Innen idézünk most: „Dec. 27, 28, 29, 30. Négy napig nyomtam az ágyat. Délben már ágyban voltam, lázam 39°-ig szökött fel (...) Unalmas egy dolog az ágyban feküdni; rendesen Józsi (unokatestvére, Brenner József, írói nevén Csáth Géza. – Sz.Gy.) vidított fel, amikor eljött pár órára sakkozni (...) Dec. 31. Rosszat hoztál, jó Szilveszter! Édesanyám, szegény, beteg. (...) Alig vetették meg az én betegágyam, máris édesanyámét kellett szétbontani! Különben nem komoly betegség, hála Istennek!"[10]

Úgy tűnik, a két novella közös forrásvidékéhez értünk. Folytassuk a párhuzamos idézést. A *Sakk-matt* beteg kisfiújának „vézna testét szörnyű, ugató köhögés rázta össze". A gyermek Kosztolányit, mint az életrajzban olvashatjuk, „naponta többször elfogta a köhögés, a fuldoklási roham".[11] A *Szegény kis beteg*-ben „halkan meggyújtják a laterna magica olajlámpácskáját, s a lepedőre színes képeket vetítenek. A kis beteg szereti ezeket az ezerszer látott képeket összekeverni a láz vízióival." Az idézett életrajzból tudjuk, hogy a kis Kosztolányinak „apuska (...) laterna

[5] KISS Ferenc, *Az érett Kosztolányi.* Bp. 1979. 186, 479.
[6] RÓNAY László, *Kosztolányi Dezső.* Bp. 1977. 40.
[7] KOSZTOLÁNYI Dezső, *Nyelv és lélek.* 495.
[8] KOSZTOLÁNYI Dezsőné, *Kosztolányi Dezső.* Bp. 1938. 23.
[9] *I. m.* uo.
[10] *I. m.* 72.
[11] *I. m.* 23.

magicát készített és bűvös képeket vetített a falra."[12] *A láz víziói*-val nem csupán e novellában találkozhatunk: *A szegény kisgyermek panaszai*-ból is idézhetnénk, de ekkortájt keletkezett novelláiból, tárcáiból is. „A lázam egyre kúszik fölfelé, egyre fújja vad réztrombitáit. Paplanom olyan piros, mintha lángolna", – írja a *Toroklob*-ban, gyerekkorára emlékezve Kosztolányi. A *láz*, a *trombita* és a *halál* minduntalan összefonódnak nála. *A szegény kisgyermek panaszai*-ban: *Ha néha-néha meghal valaki, // egy délután ordító trombitákkal viszik . . .*, s a *Szegény kis beteg* befejező képében, az anya temetésének leírása során: „Megindult a menet. A zenészek az ég felé fordították trombitáikat, és a délutáni csendet megreszkettette valami határtalanul bús rézmuzsika."

Kár lenne azonban elvesznünk a közös, vagy közösnek tűnő mozzanatok bűvöletében. Ami a novellákat valóban izgalmassá és érdekessé teszi, nem annyira ezek a (véletlen egybeeséseken ugyan messze túlmenő) egyezések (s Kosztolányiné életrajza is felkeltheti esetleg a gyanút, hogy helyenként szándékoltan közelíti a novellákhoz az életrajzi tényeket), hanem éppen a különbségek, eltérések furcsa vonulata. Ennek vizsgálatához azonban egybe kell vetnünk a két novella világát a Kosztolányi gyerekkorára vonatkozó további adatokkal. S nem is csak a Kosztolányiéval . . .

Brenner Józsi, azaz Csáth Géza fölbukkanása Kosztolányi naplójában nem is olyan véletlen. Hogy unokatestvérével milyen közeli, meghitt viszonyban volt és maradt, egyebek között magától Kosztolányitól tudjuk (számos írásában tér vissza rá, méltatja őt), s nem utolsósorban Dér Zoltántól, Kosztolányi és Csáth Géza szabadkai kutatójától, aki nekik szentelt kötete címében – *Ikercsillagok* –[13] találóan jellemzi kapcsolatukat. Közös koragyerekkori élményeikről azonban kevesebbet szól, inkább diákéveiket és életük későbbi alakulását mutatja be.

A *Szegény kis beteg* apja, mármint a novellában, egy „kövér, kopasz gyógyszerész". Ahogy gyógyszerész volt valójában a Brenner-nagyapa, Kosztolányi és Csáth Géza közös nagyapja. A novellabéli apa „. . . leszokott a nevetésről", *A szegény kisgyermek panaszai*-ban pedig a gyógyszerész nagyapa hátizsákjában . . . *benne volt, már benne volt a bú.* (Szemem gyakorta visszanéz . . .) Nyolc éves a szegény kis beteg, midőn anyját elveszti. Ennek leírása ugyan egy későbbi, tizenöt éves kori élmény (Kosztolányi anyjának betegsége, ami, mint intézett naplójában olvashattuk, az ő betegsége alatt kezdődött) víziószerű felnagyítása, de közvetlen, reális alapja is van: Csáth Géza ugyanis éppen nyolc éves, midőn édesanyja meghal. A két rokon család – Kosztolányié és Csáthé – kontaminálódik valamilyen módon a *Szegény kis beteg*-ben.

Kosztolányi és Csáth Géza között a kapcsolat igen szoros, sokkal meghittebb annál, mint az unokatestvérek – vagy akár testvérek – között szokásos. Korai élményeik olyannyira közösek, olyannyira öszefonódnak, hogy későbbi felidézéseik szinte egymással keverednek, egymásra vetülnek. *Emlékirat eltévelyedésemről* című, 1908-ban írt novellájában Csáth egy négy és fél éves kori emlékét jeleníti meg: eltévedt, s a „kedves arcú, óriási termetű gatyás paraszt bácsi" kérdésére, hogy miért sír, így válaszol: „Kérem, bácsi, én egy ideges kisgyerek vagyok, és eltévedtem . . ."[14] Kosztolányiné könyvében pedig az eltévedt Árpád öccsét kereső kis Kosztolányi Dezső szájába adja csaknem ugyanezeket a szavakat: „Nem látták kérem az én kisöcsémet? Egy kisfiút tornaingbe? Mert tetszik tudni, én egy ideges kisgyerek vagyok."[15] A különös egybeesés magyarázatát persze csak találgathatjuk: nemigen képzelhető el, hogy Kosztolányiné a Csáth-novellát használta volna fel, hiszen igen könnyen tetten érhető lett volna; jóval valószínűbb, hogy a családi fáma jegyezte fel ezt a kis esetet, hol Csáth Gézához, hol unokatestvéréhez kötve azt.

Valóban közös élményről tanúskodhat viszont a béka, *a rút varangy* feldarabolása. *A béka* című, 1905-ben írt elbeszélésében Csáth leírja, mit tett az undorító állattal. „Földaraboltam. Levágtam a lábát, fejét, úgyhogy a végén már csak egy alaktalan, nyálas, bűzös, zöld tömeg feküdt előttem."[16] Kosztolányi pedig, *A szegény kisgyermek panaszai*-ban, mint közös műveletet jeleníti meg ugyanezt az élményt: *Nyakig a vérbe és a sárba // dolgoztunk, mint a hentesek . . . (A rút varangyot . . .)* A vers egy további képe (. . . *a gazdag, undok anyabéka. // Botokkal nyomtuk le a földre, // az egyik*

[12] *I. m.* 28.
[13] DÉR Zoltán, *Ikercsillagok.* Újvidék, 1980.
[14] CSÁTH Géza, *Ismeretlen házban.* I. Újvidék, 1977. 169.
[15] KOSZTOLÁNYI DEZSŐNÉ, *i. m.* 18.
[16] CSÁTH Géza, *i. m.* I., 33.

vágta, a másik ölte) pedig mintha Csáth Géza döbbenetes novelláját, a két gyerek által végrehajtott *Anyagyilkosság*-ot (1908) idézné, melyet verse megírásakor, 1911-ben, Kosztolányi már minden bizonnyal ismert.

De jelen van rejtetten Csáth Géza a *Sakk-matt*-ban is. Az unokatestvérével folytatott közös sakkjátszmákat Kosztolányi már említett diákkori naplója csaknem tételesen sorolja. A *Sakk-matt* Aladárjának betegségében („vézna testét szörnyű, ugató köhögés rázta össze", illetve „Arcán égtek a tüdővész alkonyrózsái") mintegy kettejük betegséggel kapcsolatos félelmeit – ő az asztmától, Csáth a tüdővésztől rettegett – összegezi.

Ez a novella, a *Sakk-matt* azonban már a másik, az apai ágról formál apát. S nem is a beteg gyerek, hanem azt a sakkban végül is legyőző, egészséges házitanító számára. S ezúttal nem a csendes, gyenge Brenner-nagyapa, hanem a harsányan életvidám Kosztolányi-nagyapa alakja kél életre. A gyengeséget és egyben valami rejtett végzetet is magában hordozó anyai ág génjei mellett („Iszonyú átkunk van nekünk a lelkünkön, nekünk, akikben Brenner-vér csörgedez".[17] – írja Kosztolányinak egyik levelében Csáth Géza) az azt ellensúlyozó, egészségesebbnek vélt apai ág génjeit sorakoztatja fel, idézi meg a *Sakk-matt*-ban. „Egyszer este az apám sugárzó arccal jött a szobába, – indítja a novellát Kosztolányi. – Emlékszem, az üvegajtón át néztem, mint jön felém a gyakorlótéri portól összepiszkítottan, elfáradva és mégis ruganyosan. Mikor belépett – mintha most is látnám – lecsatolta kardját..." Az elbeszélés kezdetén fölbukkanó figurában nem nehéz ráismernünk Kosztolányi apai nagyapjának apává fiatalított alakjára. Bem apó egykori századosa, akinek „...homlokán kardvágás nyoma látszik" *(Daliás nagyapám)*[18] itt mintegy reaktiváltatik: tényleges fiatal tisztként csatolja le kardját. Ugyanebben a *Daliás nagyapám* c. írásában olvashatjuk: „Indulatos, de nem szigorú, mint apám. Apámat jobban tisztelem. Tőle nem félek. Közelebb van hozzám. Egy aggastyán, aki az életből kifelé sétál, közelebb van a kisgyermekhez, aki az életbe indul, mint a felnőtt."[19]

Apjáról Kosztolányi így ír: „Félelmetes volt a nagysága és az ereje. Ha becsapta maga mögött az ajtót, az egész ház dörgött. Szigorának szemöldökrebbenésére megszegett a lélekzetem."[20] Ugyanebben az írásában *(Édesapám)* ejt szót arról, hogy „...míg a többiek könnyű szerrel kiélhették az apjuk elleni lázadásukat,(...) nálam ez a folyamat bonyolultabb volt."[21] Apja megértéséhez csupán akkor jut el, mikor, két évtized múltán, „ott állt előttem gyermekkorom bálványa és férfieszménye, megtörve, összezsugorodva..."[22] A két novella születésének idején, fiatalabb korában, azonban még nyomasztja ez a bálvány; ezért is helyettesíti hol a gyengébb anyai nagyapával, hol apai nagyapjával, aki viszont apját nyomaszthatta egykor. S akinek szerepe Kosztolányi szűkebb családjában, az író első életéveiben, „szegény kis beteg"-korszakában nem is olyan egyértelmű.

„Kosztolányi-nagyapa – írja életrajzában Kosztolányiné –, a gyermek születésének pillanatától magához ragadta a felügyelet jogát. Az unokának, az ő unokájának nem volt szabad semmiben sem hiányt szenvednie. Dúltan szaladgált föl s alá az udvaron, ha meghallotta a csecsemő keserves sírását, mert Dezsőke sírós, nyugtalan gyermeknek született, s az indulatos öregúr minduntalan beberohant a hátsó házba, hogy megvédelmezze unokáját, a – szerinte – helytelen, hozzá nem értő anyai bánásmód ellen. A fiatalasszony tehetetlen volt. Ugy védekezett, ahogy tudott. Gyermekek szoktak úgy védekezni a szülők zsarnoksága ellen: túlhajtják azok kívánságát.(...) A fiatal anya „douce-violence"-al élt, védőpajzsul és fegyverül használta gyermekét, ipának és napának támadásai ellen."[23]

S most térnénk vissza Kosztolányi gyerekkori betegségére, ami két és fél éves korában, öccse születésével vette kezdetét: betegsége tüneteivel igyekezett féltékenyen magára irányítani a szülői figyelmet, s igen hirtelen, az apai nagyapa halálával szűntek meg tízéves korában az ideges köhögési rohamok. Maga a betegség, kétségkívül eltúlzott formában, igen jól körülírt a

[17] Idézi DÉR Zoltán, in CSÁTH Géza, II., 629.
[18] KOSZTOLÁNYI Dezső, *Bölcsőtől a koporsóig.* Bp. 1937. 106.
[19] *I. m.* 106–107.
[20] *I. m.* 95–96.
[21] Uo.
[22] *I. m.* 98.
[23] KOSZTOLÁNYI DEZSŐNÉ, *i. m.*, 13–14.

Szegény kis beteg-ben: szervi oka nincsen, de mind a gyermek, mind a szülők beleélik magukat végzetesen állandó mivoltába. Egyre inkább a betegség igazgatja a családot, s fetisizálása hozza létre azt a betegségnek – és a betegnek – kiszolgáltatott állapotot, melyet a novella oly érzékletesen megrajzol.

Érdemes közelebbről is szemügyre venni ezt a mind maga Kosztolányi, mind a novellájában ábrázolt szegény kis beteg esetében kimutatható tünetegyüttest.

A fulladásos rohamokkal, ideges köhögéssel járó, asztmaszerű állapotot, mely általában a kora kisgyermekkorban kezdődik, igen gyakran valamilyen traumaként megélt élmény hatására, ma a pszichoszomatikus – vagyis a testi tünetek mögött pszichés mechanizmusokat feltételező – betegségek közé sorolják. „A gyermek pszichopatológiájának jobb megismerése, – írja *Pszichoszomatikus zavarok gyermek- és ifjúkorban* c. könyvében Demcsákné Dr. Kelen Ilona, – az utóbbi évtizedekben számos kóros állapot lélektani gyökereinek feltárását eredményezte. A kóros állapotok egész soráról kiderült, hogy környezeti, illetve lelki behatások, ártalmak is vezethetnek egyes szervek funkciós zavarához..."[24] Könyve klinikumnak szentelt fejezetében a szerző külön is foglalkozik a tüdőasztma keletkezési mechanizmusával. „Mindennapos tapasztalata – írja –, hogy a gyakorlott nagyanya, rokon kiveszi az ‚új mama' kezéből a kicsinyét, és – ha csak időlegesen is – átvállalja gondozását. (...) (Az anya) túlzott, féltő gondoskodással halmozza el gyermekét, észre sem veszi, hogy azzal milyen mértékben szűkíti be a gyermek életterét."[25]

A Demcsákné Dr. Kelen Ilona által körülírt szituáció csaknem teljesen egybevág azzal, amelyet Kosztolányi novellájában ábrázol, felesége pedig az életrajzban férjéről ír. Legfeljebb a Kosztolányi család helyzete még extrémebb azáltal, hogy nem nő- hanem férfirokon, nem a nagyanya, hanem a nagyapa sajátítja ki a gyereket. S a szituáció azért is nyomasztó, mert az imént felsorolt okozati összefüggések nem voltak tisztázottak: az ördögi kört egyfajta fátumként élte meg a család: mind Kosztolányié, mind a *Szegény kis beteg*-é.

A két novella természetesen nem mint kórleírás érdekes: nem ez adja értéküket. A *Sakk-mattban* és a *Szegény kis beteg*-ben a felnőtt Kosztolányi szembesül gyermeki mivoltával, az egészséges – a betegséget maga mögött hagyóval, önmagát görcsösen, kényszeresen figyelő morális énje – saját maga számára is titokzatos ösztöneivel. Szembesül, de nem tagadja meg: felnőttségében mindvégig magában hordozza a gyermeket, látszólagos egészségében – azokat a megszenvedett titkokat, melyeket csak az ismerhet, aki maga is beteg volt, tudatában – önmaga előtt sem tisztázott ösztöneit.

Egymáshoz viszonyítani lehet és kell is a szegény kis beteget és íróját, – egymástól elválasztani legalább annyira lehetetlen, mint kései másaikat: Esti Kornélt és Kosztolányit.

Pálfi Ágnes

A SZABAD VERS METRIKAI ÉS POÉTIKAI MEGKÖZELÍTÉSÉHEZ

I. Tinyanov verselmélete magyarul; II. A versforma szukcesszivitása József Attila: *Külvárosi éj* c. költeményében

I.

Verstannal foglalkozó irodalmáraink előbb olvashatták magyarul a fonológiai iskola (Jakobson) vagy a strukturális poétika (Lotman) verselméleti elképzeléseit, mint az orosz formalisták munkáit, s köztük is elsősorban Jurij Tinyanovét, akinek *Az irodalmi tény* című könyve nálunk csak 1981-ben jelent meg. Pedig a metrika kérdéseit középpontjába állító verselmélete (amely 1922-ből származik) már jóval korábban is megingathatta volna azt a tradicionális és pozitivista felfogást, amely verstanunk megújítási kísérleteit újra és újra megtorpanásra ítéli. Mindenekelőtt arra a lassan általánosan elfogadottá váló hazai metrikai szemléletre gondolok, amely Szepes–Szerdahelyi

[24] DEMCSÁKNÉ Dr. KELEN ILONA, *Pszichoszomatikus zavarok gyermek- és ifjúkorban.* Bp. 1982. 9.

[25] *I. m.* 125.